

דינים השייכים סמוך לציאת נשמה ואחריה

- א. הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו וכל המעמץ עם יציאת הנפש ה"ז שופך דמים (י"ד שלט, א).
- ב. מצוה לעמוד על האדם בשעת יציאת נשמה. וכיון שנטה אדם למות אין רשאי ליפרד ממנו (שם ס"ד).
- ג. יש לימנע מלומר שום עניני הספד או צידוק הדין בפני הגוסס או לדבר בפניו שום הכנות צרכי הטהרה הלוויה והקבורה עד שתצא נפשו (ע"פ שו"ע שם ס"א).
- ד. אף שמן הדין העומד בשעת יציאת נשמה חייב לקרוע (שם שם, ה), וכן כתב הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (אג"מ ח"מ ח"ב סוף סי' עג) שגם בזמנינו יש לנהוג כן, מ"מ הובא בכמה ספרים (גשר החיים ד, ט; בדי השלחן שם ד"ה חייבו, ועוד) שבזמנינו המנהג שלא לקרוע. חברי הצלה וכדומה שיש מקום לחוש שאם יתחייבו לקרוע ימנעו מלהיות בשעת יציאת נשמה בודאי יכולים לסמוך על המנהג שלא לקרוע (בעל הדברת בם בשם רבו הגר"פ שליטי"א).
- ה. הקרובים החייבים להתאבל ממתנינים מלקרוע עד הקבורה, ואם אינם הולכים להקבורה - עד סוף הלוויה (הכי נהוג ועי' בדי השלחן שם סוף סק"י).

- ו. נוהגין לכסות פני המת כשנתברר בלי ספק שכבר יצאה נשמתו (מעבר יבק שפתי רננות פ"ט).
- ז. לא יניח המת בלי שמירה (ברכות יח, א). במקום שאין לחוש לעכברים [כגון שמונח בתיבה סגורה וכמו שנהוג להניחו במקרה] אין לבטל שום מצוה בשביל שמירה ובלבד שלכל הפחות יהא יוצא ונכנס (עי' אג"מ י"ד ח"א סי' רכה).
- ח. אסור לשום אדם לאכול או לשתות בחדר המת (י"ד שם, א. לשום אדם, פתחי תשובה סק"ב. לשתות, חידושים וביאורים להגרא"ז מרגליות סכ"א, קצשו"ע קצב, יא).
- ט. אסור לכל אדם ללמוד או להתפלל בתוך ד' אמות של המת (או"ח מה"א). מותר לומר תהלים אצלו לפי שהיא לצרכו להצילו מרוחות רעות (חכמת אדם קנה, טו; ובדברי סופרים [שד"ם, סא] דייק כן מהב"י), אבל נוהגים להחמיר לכתחילה להרחיק מד' אמות של המת אם אפשר. ויש מחמירים אף כשאי אפשר להרחיק (ע"פ שמועה שהגר"מ פיינשטיין זצ"ל היה נוהר שלא לומר תהלים בבית"ק).
- י. ישמרו את המת כל מאי דאפשר שלא יגע בו אינו יהודי (עבודת הגרשוני סי' עז). ובבית חולים יצוו שלא להסיר שום שפופרת או דבר אחר מהמת.
- יא. מצות עשה על הז' קרובים, בין כהנים בין ישראלים, ליטמא להמת (חוץ מאח לאחותו הנשואה) [משנ"ב תקמח, יג; דברי סופרים ובדי השלחן שע, ג].

דיני אנינות

- יב. אונן אסור בבשר ויין (י"ד שם, א).
- יג. אונן פטור מכל מצות עשה ואפילו רוצה להחמיר על עצמו אינו רשאי (שם), אבל מוזהר מלעבור שום ל"ת (פתחי תשובה שם סק"ז).
- יד. האוננים אסורים בתלמוד תורה (הגהות רעק"א שם), ואפילו לומר תהלים אסורה להם (ערוה"ש שם ס"י). אבל מותרים לומר תהלים אצל המת (רמ"ת רחל מו, ב), ויש מחמירים (בעל הדברת בם בשם רבו הגר"פ שליטי"א).
- טו. אם האונן רוצה לאכול פת, יטול ידיו כדין בלי ברכה (פתחי תשובה שם סק"ד).
- טז. אונן אסור בכל דבר שאבל אסור בו, חוץ מנעילת הסנדל ויציאה מפתח ביתו (ע"פ הרמ"א שם ס"ה). ונהגו להקל גם לישב על כסא כרגיל (דברי סופרים שם סק"פ).
- יז. אם אין האונן בעיר שנמצא המת שמה, נחלקו הפוסקים אם דין אונן עליו (שו"ע שם ס"א, ושו"ך סק"ה, ומשנ"ב נה, כד). ומנהג העולם שנותנין עליו דין אונן.
- יח. אונן אינו נוהג אנינות בשבת חוץ מדברים שבצנעה, וחייב בכל המצוות (שו"ע שם).
- יט. לכן אסור בתלמוד תורה בשבת (הגהות רעק"א שם), אבל מותר לו ללמוד בכל מקום שאבל מותר ללמוד בו, כגון פרק אלו מגלחין והל' אבלות וספר איוב (ערוה"ש שם ס"ז, וכן נראה מהמשנ"ב ע"א, י"א). וכן מותר לו להעביר הסדרה שנים מקרא וא' תרגום מפני שהוא חובת היום (י"ד ת, א), וכן מותר לו לומר תהלים אם רגיל בכך בכל שבת (דברי סופרים שם סוף סקל"א).
- כ. בערב שבת אשה אוננת חייבת להדליק נר שבת ובברכה (שבט הלוי ח"א רסב, ב).
- כא. לא יתפלל תפלת מנחה אף אחר שכבר פירש ממלאכה (עי' פתחי תשובה סי' שמו סק"ב).
- כב. לא יאמר קבלת שבת חוץ ממזמור שיר ליום השבת וה' מלך (גשר החיים ע' רלח, שו"ת תשורת שי מהר"ת סי' קעא).
- כג. נוהגין שאונן אומר קדיש (ע"פ הט"ז ש"ע, ד מובא במשנ"ב ע"א, ז).
- כד. אין אומרים שלום עליכם (שו"ת מגידות להפמ"ג סי' נא [כ"כ לענין אבל ונראה דה"ה לאונן]) ולא שאר זמירות (מהאי טעמא).
- כה. מותר בבשר ויין בשבת (שם, א).

IMMEDIATELY PRECEDING AND FOLLOWING THE MOMENT OF THE SOUL'S DEPARTURE

1. A *goseis* (dying person) has the *halachic* status of one who is still alive regarding all matters. Hastening his demise in any way is tantamount to murder. Thus, for example, it is forbidden to touch or move any part of his body, since that might hasten death. One must even wait some moments following the soul's departure to close the eyes of the deceased.
2. It is a praiseworthy mitzvah act to stand by the bedside of an individual as his soul departs. Once the expiration process has begun, those in attendance are not permitted to take leave of the *goseis*.
3. Eulogizing or statements of *tzidduk hadin* (acknowledging the righteousness of the Divine Judgment) should be avoided in the presence of the *goseis*. Likewise, any matters pertaining to preparations for the *taharah* (purification process), funeral service, or burial should not be spoken of in his presence before the time of expiration.
4. The core *halachah* states that one present at the time of the soul's departure must perform *keriyah* (rending of the garment); Rav Moshe Feinstein *z"l* writes that this practice is to be observed even in our times. Nonetheless, some *halachic* volumes mention that the prevalent practice is to refrain from *keriyah*. As such, Hatzolah members and the like may certainly follow this leniency; had they been obligated in *keriyah*, there is a concern that they might avoid attending the *goseis* (lest they be present at the time of his soul's departure).
5. In any event, those relatives of the deceased who are obligated to mourn for him postpone the act of *keriyah* until the burial (or the end of the funeral service, if they will not be attending the actual burial).

THE ANINUS PERIOD

12. *Aveilus* (mourning) begins with the conclusion of the burial. The period before this time (i.e., from the relative's death until burial) is known as "*aninus*." Various unique laws apply to the *onein* (a person in the circumstance of *aninus*); for example, he may not eat meat or drink wine.
13. An *onein* is exempt from all positive mitzvah obligations, and, in fact, may not even opt to perform them. However, he is still fully bound by the negative prohibitions, and may not violate any of these.
14. An *onein* may not engage in Torah study. Furthermore, he may not even recite *Tehillim* – unless he does so in proximity of the deceased. However, there are those who rule stringently and forbid the *onein* to recite *Tehillim* even in proximity of the deceased.
15. An *onein* who wishes to eat bread should first perform the ritual hand washing in the usual manner; however, he does not recite the blessing.
16. There are certain restrictions that are observed during the *aveilus* period (e.g., laundering, showering). An *onein* must adhere to these also, with two exceptions: he may wear leather shoes, and he may exit his house. In addition, the prevalent custom is for the *onein* to sit on a chair in the regular manner.
17. The *poskim* (*halachic* decisors) debate whether or not the laws of *aninus* apply to a person whose deceased relative is located in a different city. The prevalent custom in such a circumstance is to observe the laws of *aninus*.

AN ONEIN ON SHABBOS

18. Not all of the laws of *aninus* apply on Shabbos. An *onein* is fully obligated in all of the regular positive commandments. Regarding the mourning practices, an *onein* only observes those that an *aveil* keeps in private (e.g., refraining from washing).
19. As on a weekday, an *onein* may not learn Torah on Shabbos. However, there are certain topics of a more somber quality that he may learn on Shabbos. These include the following: the third chapter of *Masechta Mo'ed Kattan*; the laws of mourning; and the Biblical book of *Iyov*. He may also review the *parshah* (weekly Torah portion) in the manner of "*shnayim mikra v'echad Targum*" (two readings of the *parshah*, and one reading of the Targum's rendering), as this is an obligation specific to Shabbos. If it is his usual practice to recite *Tehillim* every Shabbos, he may do so on this Shabbos, as well.
20. A woman observing *aninus* is obligated to light the Shabbos candles with a blessing.
21. As stated, Shabbos is distinct for an *onein* in that he performs *mitzvos* (as opposed to the weekdays). Nevertheless, he does not recite the (weekday) *Minchah* service on the afternoon of *Erev Shabbos* (Friday) – even late in the day, even if he commenced the observance of Shabbos by refraining from *melachah* (labor).
22. Nor does he recite the bulk of the service of *Kabbalas Shabbos* (Accepting the Shabbos). However, he does recite Psalm 92 ("*Mizmor Shir L'Yom Ha'Shabbos*") and Psalm 93 ("*Hasbem Malach*").
23. The prevalent practice is for the *onein* to recite Kaddish.
24. He does not recite the "*Shalom Aleichem*" hymn, nor the other Shabbos *zemiros* (songs).
25. He may eat meat and drink wine on Shabbos.

קיצור הלכות אנינות

BASIC LAWS OF Aninus

In Hebrew and English

הג"ר יעקב אפרים הכהן פארכהיימער שליט"א

מור"ץ בק"ק לייקוואוד יצ"ו,

והג"ר שמואל יצחק פעלדער שליט"א

מור"ץ בק"ק לייקוואוד יצ"ו,

עברו על כל ההלכות ואישרום לפירסום

Reviewed & approved by **Rav Yaakov Forchheimer**
and **Rav Shmuel Felder**, Lakewood, NJ

נא לשמור על קדושת הגליון
Please treat this publication with respect

© ALL RIGHTS RESERVED

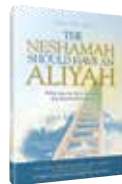
דברים מועילים לעילוי הנשמה

טוב לראות שיתרבו זכותים להנפטר ע"י מצוות שיעשו לזכותו. בספרים מובאים כמה דרכים להרבות זכותים להנפטר, כגון ליתן צדקה, לייסד גמ"ח ולימוד התורה לעילוי נשמתו, וכן להגיד מחידושי תורתו. גם מצוי שהקרובים והחברים של הנפטר לומדים משניות או משכירים תלמידי חכמים לסיים ששה סדרי משנה או ללמוד כמה משניות לעילוי הנשמה.

AN ABRIDGED LIST OF WHAT YOU CAN DO L'ZECHEH NISHMAS YOUR LOVED ONE:

- Sponsoring Torah study
- Relating *chiddushei Torah* of the departed
- Mishnah study (Some have the custom on the *shloshim* to study the entire seventh chapter of Tractate Mikvaos. This is available free of charge by contacting Chevrah Lomdei Mishnah – contact information is below.)
- Supporting Torah scholars
- *Hachmasas kallah*
- Supporting poor people who are ill
- Donating *sefarim* to a *shul* or *yeshivah*
- Have a *Sefer Torah* written
- Establish a *gemach* (free community service)
- Adopt a mitzvah to excel at

(Based on *The Neshamah Should Have an Aliyah*, by Rabbi Tzvi Hebel, published by The Judaica Press in conjunction with Chevrah Lomdei Mishnah; see there for a fuller listing)

Provide eternal merit for
your departed loved one

KADDISH RECITAL, MISHNAH AND GEMARA STUDY
OPPORTUNITIES AVAILABLE

To order additional copies, please contact
info@ChevrahLomdeiMishnah.org / (732) 364-7029
www.ChevrahLomdeiMishnah.org

נדפס לזכות רפ"ש של רפאל יעקב צבי בן דבורה לאה

לג. אבל ביום ראשון לאבלות אסור בתפילין (מ"ק כא, א). ואם המיתה ביום אחד והקבורה ביום אחר, המשנ"ב (לה, טו) פסק שלא יניחם, ויש נוהגים להניחם בצנעה בלי ברכה, ויש גם מתנים שאם אסור בתפילין, שיהיו רצועות בעלמא (עי' פני ברוך פי"ב הערה ח).

לד. בחזרתו הביתה מביה"ק המנהג הוא שיזהר האבל שלא לטעום מאומה משלו [אם אינו בצער], כיון שעדיין לא אכל סעודת הבראה (עי' דברי סופרים שעח סק"ב וג'). ואם כבר חשכה בינתיים והוא יום אחר, מותר, מפני שאין סעודת הבראה אלא ביום ראשון של אבלות (רמ"א שעת, ג).

לה. צריכים השכנים להברות את האבלים בסעודה הראשונה (ש"ע שם ס"א). ונוהגין להביא לחם וביצים קלופות (דברי סופרים שעח סק"א וסקמ"ד). ונכון שיהא הכל מוכן לאבלים לאכול שלא יצטרכו האבלים לעשות שום הכנה בעצמם (עי' פ הארחות חיים, מובא בב"י והגהות רעק"א שם).

לו. אם עדיין לא הבדיל, יבדיל (שמא סוף ס"ב) [עד סוף יום ג' בשבת], ולא יאמר מקודם פסוקי ברכה הנהוגין (פתחי תשובה שעו סק"ב) אלא יברך בפה"ג והמבדיל בלבד. ואם הקבורה במוצ"ש ובא להבדיל יברך גם על הבשמים והנר. לאחר שנגמרה האנינות אסור לאכול עד שיבדיל (עי' רא"ש ברכות פ"ג סי' ב).

בלע המות לנצה ומהה ד' אלקים דמעה מעל כל פנים

became obligated in *Shacharis* (Morning Prayer Service) at daybreak; but because he became an *onein* before having prayed, he is prevented from fulfilling his obligation. If the burial takes place after *chatzos*, he should pray *Shemoneh Esreih* twice at *Minchah* (Afternoon Prayer Service).

33. The core *halachah* states that a mourner, on the first day of his *aveilus*, does not don *tefillin*. This is certainly applicable when the death and the burial take place on the same day.

Regarding a situation in which the burial takes place on a different day: The *Mishnah Berurah* rules that he does not don them. There are those, however, whose practice is to don them in private, and without reciting the standard *tefillin* blessings. There are those who even make a stipulation; they declare that – in the event that donning *tefillin* in this instance is indeed forbidden – the items should not be considered as *tefillin*, but rather, as mere straps.

34. The custom is that the mourner does not consume or taste anything of his own (barring physical discomfort) until after he partakes of the *Se'udas Havra'ah* (see next paragraph for definition). He may do so, however, if darkness falls in the interim.

35. The neighbors must provide the mourners with the "*Se'udas Havra'ah*" – the first meal they partake in following the burial. It is customary for them to serve bread and peeled eggs. It is most proper that everything be arranged and prepared by others, so that the mourners themselves will not have to engage in any aspect of the meal's preparation.

36. If the mourner has not yet recited *Havdalah* – and sunset on Tuesday evening has not yet arrived – he should do so after the burial. He is now forbidden to partake of any food until he recites *Havdalah*. Upon reciting *Havdalah*, he omits the opening verses customarily recited on regular occasions. On Sunday, Monday, or Tuesday, he recites only the blessing on the wine and the actual *Havdalah* blessing ("*HaMavdil...*"). On *Motza'ei Shabbos* (Saturday night) itself, he also recites the blessings on the spices and the flame.

Death shall vanish forever; and *Hashem Elokim* shall wipe the tears
away from every face. (*Yeshayah 25:8*)

כו. אסור לאונן לעלות לתורה (גליון מהרש"א שמא, ב מהמל"א תקמח, ח).

כז. יזהר לברך ברהמ"ז אחר סעודה ג' קודם יציאת השבת. גם יקרא אז קר"ש (משנ"ב עא, י).

כח. אחר יציאת השבת חוזר לאנינותו. וקודם שיעשה מלאכה יאמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'. ואינו מבדיל על הכוס עד אחר שנגמרה האנינות (י"ד שם סוף ס"ב).

אחר הקבורה

כט. יברך ברכות התורה אם לא בירך מעת שהשכים בבוקר (משנ"ב עא, ד), ואפילו אם כבר הגיע הלילה יברך.

ל. אם הוא קודם חצות ינהג כמו בכל יום במקרה שנתאחר להתפלל באונס.

לא. אם הוא אחר חצות, יקיים מצות זכירת יצ"מ (דברי סופרים שם סק"ג על פי משנ"ב ב נח, כז מהשא"א דומנה כל היום), וגם יברך ברכות שלא עשני גוי עבד ואשה (משנ"ב עא, ד). ומ"מ לא יקרא קר"ש.

לב. אם המיתה היתה באותו יום בבקר אחר שעלה עמוד השחר ולא נקבר עד אחר חצות, שכבר נתחייב בתפלת שחרית, יתפלל מנחה שתיים (משנ"ב שם).

26. He does not receive an *aliyah* (i.e., he is not called up to the Torah).
27. As soon as Shabbos ends, the *onein* will once again become exempt from and unable to engage in the performance of *mitzvos*. As such, upon concluding *Shalosh Se'udos* (the third Shabbos meal), he should be particular to *bentch* (recite Grace After Meals) before Shabbos is over. Additionally, he should recite the evening *Keriyas Shema* at that time.
28. Upon the conclusion of Shabbos, the *onein* resumes the standard conduct of *aninus* applicable to a regular weekday. Before engaging in *melachah*, however, he recites the formulation: "*Baruch HaMavdil bein koddesh l'chol*" (Blessed is He Who separates between holy and profane). The regular *Havdalah* service – recited over a cup of wine – is postponed until the conclusion of the *aninus* period.

AFTER THE BURIAL

29. The burial signifies the end of the *aninus* period; one who was previously exempt from *mitzvos* and prayer now resumes his regular obligations. As it relates to blessings and prayer obligations, certain issues may arise depending on the particular hour the *aninus* ends and his obligations resume. Regarding *Birchos HaTorah* (blessings over the Torah), in any event, if he has not recited them since awakening in the morning, he should do so even if his opportunity first arrives after nightfall.
30. Regarding the overall prayer service, if the hour is somewhat late but still before *chatzos* (midday), he should conduct himself in the same manner as any other day on which he had been compelled to delay his prayer service to a similar time.
31. If it is after *chatzos* (whereby he has already "lost out" on much of the blessings and prayer service), he should not recite *Keriyas Shema* but should still fulfill the mitzvah of mentioning the Exodus. Furthermore, he recites the three blessings of "*she'lo asani goy/eved/ishah*."
32. An issue regarding one's prayer obligation may arise in an instance in which his relative's death took place after daybreak (but before he discharged his obligation). That is, he